

V. ELS NOMS DELS ELEMENTS QUÍMICS

actini *m.* Metall de doble transició radioactiu, dona nom a la família dels actínids (símbol, Ac; nombre atòmic, 89; pes atòmic de l'isòtop més estable, 227).

alumini *m.* Metall d'un blanc d'argent blavós molt mal·leable, dúctil, molt bon conductor de la calor i l'electricitat, notable per la seva lleugeresa i per la seva resistència a la corrosió, constitueix el vuit per cent de la litosfera (símbol, Al; nombre atòmic, 13; pes atòmic, 26,98).

americ *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Am; nombre atòmic, 95; pes atòmic de l'isòtop més estable, 243).

antimoni *m.* Element químic semi-metàl·lic, cristal·lí, d'un color de plom clar, dur i trencadís, que augmenta la duresa dels metalls amb què hom l'associa (símbol, Sb; nombre atòmic, 51; pes atòmic, 121,75).

argent *m.* Metall preciós, brillant, dúctil, molt mal·leable, molt bon conductor de la calor, usat en la fabricació de monedes, joiells i una gran varietat d'articles, que es troba en la natura en estat natiu o formant part de minerals sulfurats (símbol, Ag; nombre atòmic, 47; pes atòmic, 107,87). | *Argent viu*, mercuri.

argó *m.* Element químic del grup dels

gasos nobles, incolor, inodor, químicament inert, que constitueix gairebé l'u per cent de l'aire atmosfèric (símbol, Ar; nombre atòmic, 18; pes atòmic, 39,95).

arsènic *m.* Element químic semimetàl·lic, de color gris, de lluïssor metàl·lica, trencadís, que es troba a la natura en forma de sulfurs o d'arseniosulfurs (símbol, As; nombre atòmic, 33; pes atòmic, 74,92).

àstat *m.* Element químic radioactiu, del grup dels halògens (símbol, At; nombre atòmic, 85; pes atòmic de l'isòtop més estable, 210).

bari *m.* Metall alcalinoterri, d'un blanc groguenc, brillant, que s'oxida ràpidament en contacte amb l'aire i descompon l'aigua a la temperatura ordinària (símbol, Ba; nombre atòmic, 56; pes atòmic, 137,34).

beril·li *m.* Metall dur i lleuger, molt refractari, que ocorre en alguns minerals rars, com el beril·le (símbol, Be; nombre atòmic, 4; pes atòmic, 9,012).

berkeli *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Bk; nombre atòmic, 97; pes atòmic de l'isòtop més estable, 247).

bismut *m.* Metall blanc rogenc, molt fràgil, fàcilment fusible, algunes de les sals del qual són utilitzades en farmàcia

(símbol, Bi; nombre atòmic, 83; pes atòmic, 208,98).

bor *m.* Element químic no metàl·lic d'una gran duresa, que ocorre solament en combinacions com el bòrax o l'àcid bòric (símbol, B; nombre atòmic, 5; pes atòmic, 10,81).

brom *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels halògens, que a la temperatura ordinària és un líquid d'un vermell fosc que emet vapors bruns irritants i d'una olor molt desagradable (símbol, Br; nombre atòmic, 35; pes atòmic, 79,91).

cadmi *m.* Metall blanc, dúctil, mal·leable, que cruix en corbar-lo, emprat com a recobriment per a la protecció d'altres metalls (símbol, Cd; nombre atòmic, 48; pes atòmic, 112,40).

calci *m.* Metall alcalinoterri, blanc, tou, que s'altera ràpidament en contacte amb l'aire i crema amb una flama molt brillant (símbol, Ca; nombre atòmic, 20; pes atòmic, 40,08).

californi *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Cf; nombre atòmic, 98; pes atòmic de l'isòtop més estable, 251).

carboni *m.* Element químic no metàl·lic que es presenta en diverses formes al·lotròpiques, una de les quals és el diamant i una altra el grafit, i és el constituent més important del carbó i l'element bàsic de tota la matèria orgànica (símbol, C; nombre atòmic, 6; pes atòmic, 12,01). | *Carboni 14*, isòtop radioactiu del carboni que permet la datació dels vestigis orgànics trobats, per exemple, en restes arqueològiques.

ceri *m.* Metall de la família dels lantànids, tou, semblant al ferro pel color (símbol, Ce; nombre atòmic, 58; pes atòmic, 140,12).

cesi *m.* Metall alcalí, tou, anàleg al rubidi, remarcable pel seu punt de fusió molt baix (28,7 °C); el menys electronegatiu dels elements (símbol, Cs; nombre atòmic, 55; pes atòmic, 132,90).

clor *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels halògens, gas groc verdós, molt pesant, d'olor sufocant, molt irritant, de propietats oxidants, decolorants i antisèptiques (símbol, Cl; nombre atòmic, 17; pes atòmic, 35,45).

cobalt *m.* Metall de transició, d'un blanc rogenc, ferromagnètic (símbol, Co; nombre atòmic, 27; pes atòmic, 58,93).

coure *m.* Metall de color vermellós, dúctil, mal·leable, molt tenaç, molt resistent a la corrosió, i un dels millors conductors de la calor i l'electricitat (símbol, Cu; nombre atòmic, 29; pes atòmic, 63,54).

criptó *m.* Element químic del grup dels gasos nobles, inert químicament, que ocorre en petita quantitat en l'aire (una part per milió, en volum) (símbol, Kr; nombre atòmic, 36; pes atòmic, 83,80).

crom *m.* Metall de transició, gris clar, brillant, dur, trencadís i refractari, emprat com a recobriment per a la protecció del ferro i altres metalls enfront de la corrosió i com a constituent dels acers inoxidable (símbol, Cr; nombre atòmic, 24; pes atòmic, 52).

curi *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Cm; nombre atòmic, 96; pes atòmic de l'isòtop més estable, 245).

deuteri *m.* Isòtop de l'hidrogen, de nombre de massa 2 i símbol ^2H o D.

disprosi *m.* Metall de la família dels lantànids, rar a l'escorça terrestre, de fortes propietats magnètiques (símbol,

Dy; nombre atòmic, 66; pes atòmic, 162,50).

einsteini m. Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Es; nombre atòmic, 99; pes atòmic de l'isòtop més estable, 254).

erbi m. Metall de la família dels lantànids (símbol, Er; nombre atòmic, 68; pes atòmic, 167,26).

escandi m. Metall de transició, gris clar, força rar a la natura (símbol, Sc; nombre atòmic, 21; pes atòmic, 44,96).

estany m. Metall blanc brillant, tou, fàcilment fusible, mal·leable a la temperatura ordinària, però trencadís en calent (símbol, Sn; nombre atòmic, 50; pes atòmic, 118,69).

estronci m. Metall alcalinoterri, semblant al calci però més dur, força rar a la natura, algunes de les sals del qual són emprades en pirotècnia (símbol, Sr; nombre atòmic, 38; pes atòmic, 87,62).

europi m. Metall de la família dels lantànids (símbol, Eu; nombre atòmic, 63; pes atòmic, 151,96).

fermi m. Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Fm; nombre atòmic, 100; pes atòmic de l'isòtop més estable, 257).

ferro m. Metall de transició, blanc grisenc, mal·leable, dúctil, molt tenaç, ferromagnètic, que fàcilment es rovella en contacte amb l'aire humit, molt difós a la natura, on constitueix el cinc per cent de la litosfera (símbol, Fe; nombre atòmic, 26; pes atòmic, 55,85).

fluor [pron. *fluòr*] **m.** Element químic no metàl·lic del grup dels halògens, gas pungent, corrosiu, d'un color groc verdós (símbol, F; nombre atòmic, 9; pes atòmic, 19,00). | *Espat fluor*, fluorita.

fòsfor m. Element químic no metàl·lic del grup del nitrogen, groguenc, d'as-

pecte de cera, d'olor desagradable, fosforescent, fàcilment inflamable, molt tòxic (símbol, P; nombre atòmic, 15; pes atòmic, 30,97), dit també *fòsfor blanc* o *ordinari*. | *Fòsfor roig* o *amorf*, varietat al·lotròpica del fòsfor, de color roig fosc, més difícilment inflamable, no tòxic ni fosforescent.

franci m. Metall alcalí radioactiu, el més pesant i el més actiu dels element alcalins, remarcable pel seu punt de fusió molt baix (27 °C) (símbol, Fr; nombre atòmic, 87; pes de l'isòtop més estable, 223).

gadolini m. Metall de la família dels lantànids (símbol, Gd; nombre atòmic, 64; pes atòmic, 157,25).

gal·li m. Metall blanc, dur, mal·leable, semblant a l'alumini, remarcable pel seu punt de fusió molt baix (29,7 °C) (símbol, Ga; nombre atòmic, 31; pes atòmic, 69,72).

germani m. Element semimetàl·lic, blanc grisenc, amb propietats de semiconductor (símbol, Ge; nombre atòmic, 32; pes atòmic, 72,59).

hafni m. Metall de transició, de color blanc brillant (símbol, Hf; nombre atòmic, 72; pes atòmic, 178,49).

hahni m. Unnilpentí.

heli m. Element químic del grup dels gasos nobles, inert químicament, que ocorre en l'atmosfera del Sol i dels estels, en molt petita quantitat en l'atmosfera terrestre, i és un component del gas natural i producte d'algunes transformacions radioactives (símbol, He; nombre atòmic, 2; pes atòmic, 4,002).

hidrogen m. Element químic gasós, incolor, inodor, insípid, inflamable, la més lleugera de totes les substàncies conegudes (símbol, H; nombre atòmic, 1; pes atòmic, 1,007).

holmi *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Ho; nombre atòmic, 67; pes atòmic, 164,93).

indi *m.* Metall blanc, mal-leable, fàcilment fusible, que es troba en petites quantitats en alguns minerals de zinc, esp. la blenda (símbol, In; nombre atòmic, 49; pes atòmic, 114,82).

iode *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels halògens, cristal·lí, d'un color gris fosc, brillant, que emet vapors de color violeta i d'una olor semblant a la del clor (símbol, I; nombre atòmic, 53; pes atòmic, 126,90).

iridi *m.* Metall de transició de la família del platí, dur i trencadís (símbol, Ir; nombre atòmic, 77; pes atòmic, 192,22).

iterbi *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Yb; nombre atòmic, 70; pes atòmic, 173,04).

itri *m.* Metall de transició que ocorre en alguns minerals rars juntament amb alguns lantànids (símbol, Y; nombre atòmic, 39; pes atòmic, 88,91).

kurtxatovi *m.* Unnilquadi.

lantà *m.* Lantani.

lantani *m.* Metall de transició, de color gris de plom, que dona nom a la família dels lantànids (símbol, La; nombre atòmic, 57; pes atòmic, 138,91).

laurenci *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids, el més pesant de tots els actínids (símbol, Lr; nombre atòmic, 103; pes atòmic de l'isòtop més estable, 260).

liti *m.* Metall alcalí, d'un blanc d'argent, tou, el més lleuger de tots els metalls (símbol, Li; nombre atòmic, 3; pes atòmic, 6,94).

luteci *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Lu; nombre atòmic, 71; pes atòmic, 174,97).

magnesi *m.* Metall blanc, molt lleuger, mal-leable, dúctil, que crema a l'aire amb una flama molt brillant (símbol, Mg; nombre atòmic, 12, pes atòmic, 24,31).

manganès *m.* Metall de transició, blanc grisós, dur, trencadís (símbol, Mn; nombre atòmic, 25; pes atòmic, 54,94).

mendelevi *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, Md; nombre atòmic, 101; pes atòmic de l'isòtop més estable, 258).

mercuri *m.* Metall líquid a la temperatura ordinària, molt pesant, de color blanc d'argent (símbol, Hg; nombre atòmic, 80; pes atòmic, 200,59).

molibdè *m.* Metall de transició, blanc, mal-leable, difícilment fusible, que amb el carboni forma aliatges semblants a l'acer (símbol, Mo; nombre atòmic, 42; pes atòmic, 95,94).

neó *m.* Element químic del grup dels gasos nobles, inert químicament, que ocorre en l'atmosfera en una proporció molt petita, emprat en l'enllumenat (símbol, Ne; nombre atòmic, 10; pes atòmic, 20,18).

neodimi *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Nd; nombre atòmic, 60; pes atòmic, 144,24).

neptuni *m.* Element químic radioactiu artificial, de la família dels actínids, de color blanc d'argent, molt mal-leable, la desintegració de l'isòtop 239 del qual genera plutoni (símbol, Np; nombre atòmic, 93; pes atòmic de l'isòtop més estable, 237).

niobi *m.* Metall de transició, de color gris d'acer (símbol, Nb; nombre atòmic, 41; pes atòmic, 92,91).

níquel *m.* Metall de transició, blanc argentí, dur, mal-leable, dúctil, magnè-

tic, resistent a la corrosió (símbol, Ni; nombre atòmic, 28; pes atòmic, 58,70).

nitrogen *m.* Element químic no metàl·lic, gas incolor, inodor, insípid, molt inactiu químicament, que constitueix les quatre cinquenes parts de l'aire atmosfèric i és un constituent dels teixits vivents (les proteïnes) (símbol, N; nombre atòmic, 7; pes atòmic, 14,006).

nobeli *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids (símbol, No; nombre atòmic, 102; pes atòmic, de l'isòtop més estable, 255).

or *m.* Metall preciós, groc, el més mal·leable i dúctil de tots els metalls, molt pesant, inalterable a l'acció de la major part d'agents corrosius (símbol, Au; nombre atòmic, 79; pes atòmic, 196,97).

osmi *m.* Metall de transició de la família del platí, dur, d'un blanc blavós o grisenc, el més dens de tots els cossos coneguts (símbol, Os; nombre atòmic, 76; pes atòmic, 190,2).

oxigen *m.* Element químic no metàl·lic, gas incolor, inodor, insípid, que ocorre en estat lliure en l'atmosfera, de la qual constitueix el vint-i-u per cent en volum i és un dels components de l'aire, dels òxids i dels oxoàcids i l'element més abundant de l'escorça terrestre (símbol, O; nombre atòmic, 8; pes atòmic, 16,00).

ozó *m.* Gas blavós d'olor característica, fortament absorbent de la radiació ultraviolada d'ona curta, que és un estat allotròpic de l'oxigen, essent la molècula d'aquest, O₂ i la de l'ozó, O₃.

pal·ladi *m.* Metall de transició de la família del platí, blanc argentí, dúctil, mal·leable, inalterable en contacte amb l'aire (símbol, Pd; nombre atòmic, 46; pes atòmic, 106,4).

plata *f.* Argent.

platí *m.* Metall preciós de transició, de color d'argent, dúctil, mal·leable, molt pesant, difícilment fusible i resistent a la major part d'agents químics (símbol, Pt; nombre atòmic, 78; pes atòmic, 195,09).

plom *m.* Metall blavenc, inelàstic, fusible i pesant que, en contacte amb l'aire, s'altera superficialment i es torna gris (símbol, Pb; nombre atòmic, 82; pes atòmic, 207,2).

plutoni *m.* Element químic radioactiu artificial de la família dels actínids, l'isòtop de massa 239 del qual és fissil per bombardeig amb neutrons i s'emptra com a explosiu en armes nuclears i com a combustible en reactors nuclears (símbol, Pu; nombre atòmic, 94; pes atòmic de l'isòtop més estable, 242).

poloni *m.* Element químic radioactiu, del grup dels calcògens (símbol, Po; nombre atòmic, 84; pes atòmic de l'isòtop més estable, 209).

potassi *m.* Metall alcalí, de color d'argent, tou, lleuger, molt reactiu, inflamable en contacte amb l'aire (símbol, K; nombre atòmic, 19; pes atòmic, 39,10).

praseodimi *m.* Metall de la família dels lantànids, de color blanc d'argent (símbol, Pr; nombre atòmic, 59; pes atòmic, 140,91).

prometi *m.* Metall artificial de la família dels lantànids, producte de la fissió de l'urani (símbol, Pm; nombre atòmic, 61; pes atòmic de l'isòtop més ben conegut, 145).

proti *m.* Isòtop de l'hidrogen de nombre de massa 1 i símbol ¹H.

protoactini *m.* Metall radioactiu de la família dels actínids, la desintegració radioactiva del qual genera actini (símbol, Pa; nombre atòmic, 91; pes

atòmic de l'isòtop més estable, 231).

radi *m.* Metall alcalinoterrí intensament radioactiu (símbol, Ra; nombre atòmic, 88; pes atòmic de l'isòtop més estable, 226).

radó *m.* Element químic radioactiu del grup dels gasos nobles, producte de la desintegració radioactiva del radi, i també de les del tori i de l'actini (símbol, Rn; nombre atòmic, 86; pes atòmic de l'isòtop més estable, 222).

reni *m.* Metall de transició, molt refractari i dens, amb certa semblança al manganès (símbol, Re; nombre atòmic, 75; pes atòmic, 186,21).

rodí *m.* Metall de la família del platí, al qual s'assembla, de color blanc grisós, insoluble en els àcids i difícil de fondre (símbol, Rh; nombre atòmic, 45; pes atòmic, 102,91).

rubidí *m.* Metall alcalí, tou, que descompon l'aigua violentament i s'inflama espontàniament en contacte amb l'aire (símbol, Rb; nombre atòmic, 37; pes atòmic, 85,47).

ruteni *m.* Metall de transició de la família del platí, molt refractari a l'acció de la calor i dels àcids (símbol, Ru; nombre atòmic, 44; pes atòmic, 101,07).

rutherfordi *m.* Unnilquadi.

samari *m.* Metall de la família dels lantànids (símbol, Sm; nombre atòmic, 62; pes atòmic, 150,4).

seleni *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels calcògens, de color bru roge i brillantor metàl·lica, la conductivitat elèctrica del qual varia amb la intensitat de la llum que rep (símbol, Se; nombre atòmic, 34; pes atòmic, 78,96).

silici *m.* Element químic semimetàl·lic, químicament anàleg en alguns aspectes al carboni, molt difós en la litos-

fera com a constituent de nombrosos minerals (sílice, silicats), essent després de l'oxigen l'element més abundant de l'escorça terrestre (símbol, Si; nombre atòmic, 14; pes atòmic, 28,09).

sodi *m.* Metall alcalí, bla com la cera, blanc argentí, molt lleuger, que descompon l'aigua a la temperatura ordinària, i s'oxida i s'inflama espontàniament en contacte amb l'aire (símbol, Na; nombre atòmic, 11; pes atòmic, 22,99).

sofre *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels calcògens que, en la seva forma ordinària, és de color groc clar, trencadís i insípid, i que crema amb flama blava formant un gas d'olor sufocant (*olor de sofre cremat*) (símbol, S; nombre atòmic, 16; pes atòmic, 32,06).

talli *m.* Metall semblant al plom per les seves propietats físiques (símbol, Tl; nombre atòmic, 81; pes atòmic, 204,37).

tàntal *m.* Metall de transició, molt dur, blanc grisós, refractari, semblant pel seu aspecte a l'acer (símbol, Ta; nombre atòmic, 73; pes atòmic, 180,95).

tecneci *m.* Metall de transició artificial, obtingut per bombardeig del molibdè amb deuterons i neutrons (símbol, Tc; nombre atòmic, 43; pes atòmic de l'isòtop més estable, 97).

tel·luri *m.* Tel·luri.

tel·luri *m.* Element químic no metàl·lic del grup dels calcògens, cristal·lí, de llustre metàl·lic, del color de l'estany, amb propietats semiconductores (símbol, Te; nombre atòmic, 52; pes atòmic, 127,60).

terbi *m.* Metall de la família dels lantànids, semblant a l'itri (símbol, Tb; nombre atòmic, 65; pes atòmic, 158,92).

titani *m.* Metall de transició, pulverulent, d'un gris d'acer, infusible (símbol, Ti; nombre atòmic, 48; pes atòmic, 47,88).

bol, Ti; nombre atòmic, 22; pes atòmic, 47,90).

tori *m.* Metall radioactiu de la família dels actínids, gris, infusible (símbol, Th; nombre atòmic, 90; pes atòmic, 232,04).

triti *m.* Isòtop de l'hidrogen de nombre de massa 3 i símbol ^3H o T.

tuli *m.* Metall de la família dels lan-tànids, el més escàs, entre ells, a l'escorça terrestre (símbol, Tm; nombre atòmic, 69; pes atòmic, 168,93).

tungstè *m.* Metall de transició, de color gris d'acer, molt dur, fusible a 3.370 °C (símbol, W; nombre atòmic, 74; pes atòmic, 183,85).

unnilpentí *m.* Element químic de nombre atòmic 105 (símbol, Unp).

unnilquadi *m.* Element químic de nombre atòmic 104 (símbol, Unq).

urani *m.* Metall radioactiu de la família dels actínids, dur, pesant, d'un blanc de níquel, mescla natural dels isòtops 238, 235 i 234, el primer dels quals pot ésser convertit en plutoni i el segon és emprat com a font d'energia atòmica

(símbol, U; nombre atòmic, 92; pes atòmic, 238,03).

vanadi *m.* Metall de transició, semblant a l'argent pel seu color i brillantor, que, aliat a l'acer, li comunica una gran duresa (símbol, V; nombre atòmic, 23; pes atòmic, 50,94).

wolframi *m.* Tungstè.

xenó *m.* Element químic del grup dels gasos nobles, químicament inert, que ocorre en l'atmosfera en petítíssima proporció (una part en cent setanta milions, en volum) (símbol, Xe; nombre atòmic, 54; pes atòmic, 131,30).

zinc *m.* Metall de color blanc blavós, trencadís a baixes temperatures i a temperatures superiors als 200 °C, mal·leable a temperatures intermèdies, força resistent a l'acció de l'aire i de la humitat (símbol, Zn; nombre atòmic, 30; pes atòmic, 65,38).

zirconi *m.* Metall de transició, pulverulent, negrós, que s'extreu del zircó (símbol Zr, nombre atòmic 40, pes atòmic 91,22).

Termes relatius a les famílies i els grups químics

actínid *m.* Element del grup dels actínids. | Pl. Família de quinze elements químics radioactius que en la taula periòdica comença amb l'actini i acaba amb el laurenci.

actinoide *m.* Actínid.

calcogen *m.* Element del grup dels calcògens. | Pl. Grup d'elements químics oxidants, que comprèn: l'oxigen, el sofre, el seleni, el tel·luri i el poloni.

gas *m.* Gasos nobles, grup d'elements químicament inerts, rars en l'atmosfera

terrestre, que comprèn l'heli, el neó, l'argó, el criptó, el xenó i el radó.

halogen *m.* Element del grup dels halògens. | Pl. Grup d'elements químics amb capacitat d'unir-se directament amb un metall, que comprèn: el fluor, el clor, el brom, el iode i l'astat.

lantànid *m.* Element de la família dels lantànids. | Pl. Família d'elements químics que en la taula periòdica comença amb el lantani i acaba amb el luteci, i que juntament amb l'escandi i l'itri constitueixen el grup de metalls de les terres rares.

lantanoide *m.* Lantànid.

metall *m.* *Metalls alcalins*, grup d'elements químics que comprèn el liti, el sodi, el potassi, el rubidi, el cesi i el franci. *Metalls alcalinoterris*, grup d'ele-

ments químics que comprèn el calci, l'estronci, el bari i el radi. *Metalls de les terres rares*, grup d'elements químics que comprèn l'escandi, l'itri i els lantànids. *Metalls de transició*, grup d'elements químics que, a causa de la configuració electrònica dels seus àtoms, tenen un comportament peculiar amb valència variable, i que formen compostos caracteritzats per la varietat de colors. *Metalls de doble transició*.

metal·loide *m.* obs. Semimetall.

semimetall *m.* Element químic que té aparença de metall, però que, segons els casos, es comporta com a metàl·lic o com a no metàl·lic.

transurànid *m.* Element químic artificial de la família dels actínids que té un nombre atòmic superior al de l'urani.